

REDACTIA:

și
ADMINISTRAȚIA:
Deák Ferencz u. Nr. 35.

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacțiunii.

Concurs, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit administrațiunii tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI
PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franciTelefon pentru oraș
comitat Nr. 286.

Nr. 6600/1912.

Circular

cătră toate oficiile protoprezviterale și parohiale din eparhia română ortodoxă a Aradului.

Cu ajutorul lui Dumnezeu se împlinesc, la 3/16 Noemvre a. c., o sută de ani de când, prin bunavoință împărătească și spre recunoașterea și încurajarea virtuților cetățenești ale poporului românesc din aceste părți și a nizuinelor lui de emancipare culturală și ierarhică, s'a deschis preparandia română din Arad.

Institutul acesta este așadar cea mai veche școală mai înaltă românească în aceste părți.

Un fior de sfântă bucurie și de legitimă mândrie trebuie să pătrundă inimile noastre, ale tuturor, acum când acest institut își împlinește cea dintâi sută de ani a existenței și a operei sale culturale.

Hărnicia celor dintâi dascăli ai acestui institut; apostolia lui Țichindeal, primul catihet preparandial, numit pentru români »gură de aur«; zădul învățat al lui Diaconovici-Loga și Iosif Iorgovici, cari dimpreună cu Țichindeal au pus temelile vieții sufletești a acestui institut; întărirea propagandei lor pentru legea și limba românească prin înființarea institutului teologic la anul 1822, și râvna neadormită alui Moise Nicoară, care a bătut pe la ușile celor mari și pe la colibele celor mici deopotrivă, spre a câștiga scaunul episcopiei Aradului pentru fiu de al neamului nostru; toate aceste porniri și fapte din jumătatea primă a veacului trecut au făcut față nouă și românească vieții sufletești — bisericești și culturale — a românilor din aceste părți. Pe urma acestor stăruințe mari, vrednice de vremea de prefacere de atunci, s'a ridicat, frumos și impunător în aceste părți, curentul de redesteptare, încununat mai întâi prin câștigarea scaunului episcopiei Aradului pentru români, apoi prin totala despărțire ierarhică a bisericii noastre de sârbi tocmai cu însămnatul ajutor al episcopiei românești a Aradului. Rodul

ungurene și bănățene, cuprinse în brațele acestui curent de redesteptare națională, au înființat mai din vreme și cele mai multe școli românești și așezăminte culturale.

Avem așa dar cu toții motiv de a prăznui cu evlavie centenarul dela înființarea preparandiei noastre de aici, mai ales când cu toții știm, că amintitul curent de progres cultural românesc al acestor părți a pornit deodată și a crescut paralel cu preparandia noastră, care, ca unica școală românească din vremurile de mai înainte în aceste părți, a împlinit — pe lângă chemarea sa de a prevedea școlile sătești cu învățători — încă și o mare apostolie culturală românească.

Numele vrednicilor apostoli dintâi ai acestui institut au fost înălțate încă de mult în slava simfiriei și gândirii românești de pretutindenea. Cu atât mai vârtos trebuie să ne inspirăm de ideile și de opera lor noi, cei de azi, cari am primit curata lor moștenire sufletească spre a o transmite urmașilor noștri.

De aceea, amăsurat hotărârilor Sinodului nostru eparhial și ale Consistorului nostru și în consonanță cu datorințele noastre ale tuturor — ale clerului și poporului deopotrivă — de a face ca sărbarea aceasta să se ridice la data sa importanță, — iată, prin aceasta scrisoare a Noastră, batem cu înzistență la poarta inimii fiecăruia din frații Nostri în Domnul și la fiii Nostri duhovnicești, îndemnându-i, îndatorindu-i și așteptându-le tuturor de o potrivă, să facă spre acest scop tot posibilul pentru realizarea celor dispuse mai jos.

Unul din cele mai vrednice lucruri ar fi, dacă preoțimea și învățătorimea noastră ar participa la serbările centrale din loc dela 3/16 Noemvre a. c., în număr cât mai mare conform și invitării speciale, ce s'a trimis tuturor preoților și învățătorilor din dieceză.

Dacă însă unul ori altul din cei onorați de cătră institutul preparandial prin invitări personale ar fi împedecați de la participa la festivitățile centrale, ar face lucrul cel mai bun, ca onoarea de invitat la acest duhovnicesc ospăț al culturii noastre să și-o răscumpere cel puțin cu prețul

vărtos, că asemenea și alte dăruiri sunt destinate a eterniza memoria lui *Dimitrie Tichindeal* și *Moise Nicoară*, prin înființarea unei fundațiuni.

Atari dăruiri să se trimită la adresa *Direcțiunii seminariale*.

Pentru orientare mai deaproape aducem la cunoștință în deosebi aceea, că **festivitățile jubilare** de sub întrebare vor avea loc, aici în centru în ziua de sâmbătă în **3/16 Noemvre a. c.** iar în parohii vor avea să se țină festivități în ziua de **8/21 Noemvre a. c.** la sfinții arhangheli.

Pregătire pentru serbare și însași serbarea centenară în parohii va trebui să se facă conform următoarelor dispoziții:

1. Fiecare conducător de oficiu parohial este îndatorat, ca în ziua de **Duminecă în 4/17 Noemvre a. c.** să aducă, de pe amvon, la cunoștința credincioșilor noștri, că la **8/21** al aceleiași luni în sfânta biserică se va face pomeneirea înființării mai înainte de aceasta cu o sută de ani a preparandiei noastre din Arad, și să-i invite pe credincioși a participa în număr cât de mare la sfânta liturgie din aceea zi, la parastasul, cese va ține pentru profesorii de odinioară ai preparandiei și la festivitatea școlară, ce va fi a se ține în aceeași zi cu elevii școlii noastre populare.

2. În însași ziua de **8/21 Noemvre**, la sfânta liturghie, la locul și timpul cuvenit, se vor intercală ecteniile pentru morți și se vor pomeni pe nume profesorii preparandiali decedați, al cărora diptich se va publica, din partea Direcțiunii institutului preparandial, în organul diecezan.

După terminarea sfintei liturgii va trebui să se țină parastas pentru odihna sufletelor răposașilor profesori ai institutului preparandial.

Atât la sf. liturghie, cât și la parastas să se pomenească și numele lui *Moise Nicoară*.

3. Deloc după terminarea parastasului va trebui să se țină predică, în care să se arate înființarea institutului nostru preparandial și în-sămnătatea lui pentru dezvoltarea bisericească și culturală a noastră, iar ca încheiere să se apeleze la credincioșii noștri, a-și trimite băeții la învățatură la școala noastră confesională, precum și la învățatură mai înaltă pela alte școli, neuitând de a-și trimite din băeți pe viitor și la preparandia, care acum prăznuște o sută de ani de viață.

Preoțimea noastră va putea afla material potrivit pentru cuvântare în tractatul istoric «*Institutul pedagogic rom. ort. din Arad*», care a fost trimis din partea Direcțiunii institutului preparandial oficiilor protopopești, pentru desfacere.

4. În aceeași zi, ori imediat după sf. liturgie și după parastas, ori după amezai — după cum vor fi mai prielnice împrejurările locale — vor trebui ținute cu elevii școlii populare festivități școlare, la cari să fie invitați și părinții. — Festivitățile aceste trebuie să se înceapă cu o cuvântare din partea învățătorului școlii (a unuia din învățători, unde sunt mai mulți la o școală), iar în cuvântare să li-se explice elevilor pe scurt în-sămnătatea zilei. (Învățătorilor încă le poate servi spre orientare Istoricul sus provocat al institutului preparandial).

După alocuția învățătorului, va urmă producția elevilor cu cântări, declamări.

Legăm la inimă și de oficiul fiecărui preot și învățător al nostru să facă tot posibilul pentru cea mai frumoasă reușită a acestor festivități prin parohii, cu atât mai vărtos, cu cât *fiecare oficiu parohial* va trebui să raporteze protopopului concernent, cel mult până la **30 noemvrie v. a. c.** despre decursul acestor festivități, iar protopopii noștri vor avea să ne subștearnă acele rapoarte până cel mult la **15 decemvrie v. c.**, însoțite de eventualele lor informații și observări.

După cari am rămas în Arad la **20 octomvrie v. 1912**.

cu arhierescă binecuvântare:

Joan J. Bapp m. p.,
Episcop.

Nr. 6394/1912.

Circular

cătră toate oficiile protoprezbiterale și parohiale din districtul Consistorului greco-oriental român din Arad.

De după §-ul 8 din regulamentul pentru parohii, în fiecare parohie, adecă comună bisericească, trebuie să se stabilească numărul membrilor sinodului parohial prin o consemnare officioasă, care se numește *lista membrilor sinodului parohial*. În lista aceasta se induc și parohienii din filie.

Deoarece lista membrilor sinodului parohial servește de bază la aducerea tuturor concluzelor sinodului parohial și deoarece mai ales la alegerile ce sunt a se efeptui prin sinodul parohial, corectitatea listei este de cea mai mare în-sămnătate, nu mai puțin avându-se în vedere faptul experiat în cursul vremii, că anume multe neînțelegeri în comunele noastre bisericești s'au iscat tocmai din cauza listei membrilor sinodului

11. Fixarea proximei ședințe.
12. Autenticarea protocolului.
13. Încheiere.

Bodești (Bozód) 19 oct. (1 nov.) 1912.

I. Borlea
secretar.

Nicolau Boșcaiu
președinte.

Despărțământul p.pesc Chișineu al reuniunii învățătorilor români dela școlile populare conf. gr. or. din protopopiatele arădane I-VII își va țineă conferința de toamnă marți în 6/19 noemvrie a. c. în comuna Chișineu la școala conmembrului Ioan Caba.

Programa:

1. Dimineața la 8 ore „Chemarea Duhului sfânt“.
2. Deschiderea ședinței.
3. Constatarea prezenților.
4. Prelegere practică din Aritmetică de Teodor Mariș inv.
5. Un confort al manualelor pentru limba maghiară de Ioan Crișan inv.
6. Practica muzicii în școala populară, de Ioan Caba inv.
7. Chestiuni ce ne privesc. Lucrare didactică de

5. Raportul comisiunii însărcinate cu cenzurarea raportului general al comitetului.

6. Determinarea locului, unde se va țineă adunarea generală în anul 1913.

7. Alegerea unei comisiuni de 3 membri pentru verificarea sumarului din ședința a II-a.

8. Închiderea adunării.

Brașov, în 12/25 octomvrie, 1912.

Virgil Onițiu m. p.,
vice-president.

Dr. Iosif Blaga m. p.,
secretar.

CRONICA.

Convenire colegială. Colegii cari au absolvat pedagogia din Arad în anul școlar 1894/95 conform înțelegerii făcute la ultima convenire în Giula, — prin aceasta sunt rugați să se prezinte la întrunirea colegială pe 3/16 Noemvrie 1912, cu ocaziunea serbărilor centenare a institutului pedagogic. La revedere! Ecica-română (Óécska) la 5 Noem. 912. Iuliu Magdu învățător.

iar dâșii — pe lângă stricta observare a dispozițiilor regulamentare — să se prezinte în sfta biserică din Milova spre a se arăta poporului.

Dat din ședința comitetului parohial din Milova, la 30 sept. (13 oct.) 1912.

Comitetul parohial.

In conțelegere cu: *Procopiu Givulescu* protopresbiter.

—□—

2-3

Prin aceasta se publică concurs cu termen de alegere pe ziua de 21 noemvrie (4 decemvrie) 1912, pentru îndeplinirea postului de învățator la școala a II-a confesională înființată în comuna bisericască ort. română **Bulz**, protopresbiteratul Peșteșului, în conformitate cu decisiul comitetului parohial luat la înființarea acestei școale, pe lângă următoarele emolumente:

1. Dela comuna bisericască bani repartiați pe popor 100 cor.
2. Intregirea sperativă dela stat, pusă în prospect 900 cor.
3. Pentru locuință se va îngriji comuna bisericască.
4. Pentru lemne de încălzit sala de învățământ și locuința 110 cor.
5. Pentru curățitul, măturatul și aducerea apei

În conformitate cu rezoluțiunea Veneratului Consistor Nr. 4407/912 prin aceasta se repeteste de nou escrierea concursului pentru îndeplinirea parohiei a doua vacantă din **Murani** (Temesmurány protopresbiteratul Timișorii) cu termen de 30 zile dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala“.

Beneficiul se compune din folosirea sesiunii parohiale stolele și birul legal, cum s'a predat și până acum. Eventuala întregire a dotației din vistieria statului o va primi alesul conform ecalificațiunei sale. Dela recurenți se recere ecalificațiunea prescrisă prin Regulament, pentru parohii de clasa primă; în cazul când nu se vor prezenta recurenți cu ecalificația prescrisă pentru parohii de clasa primă, vor fi admiși și cei cu ecalificație pentru parohii de clasa a doua.

Recurenții vor avea să se prezinte în sf. biserică spre a-și arăta desteritatea omiletică și rituală, pelângă observarea §-lui 33 din Regulamentul pentru parohii.

Recursele adresate comitetului parohial sunt a se trimite la oficiul protopresbiteral din Timișoara.

Comitetul parohial.

In conțelegere cu mine: *Ioan Oprea*, adm. ppresbiteral.

—□—

3-3

parohial, dreptaceea spre a întîmpina orice incorectitate și neînțelegeri în viitor dispunem următoarele:

1. Se îndatorează conducătorul oficiului parohial din fiecare comună bisericească, ca luând la revizuire lista membrilor sinodului parohial, să ștergă pe aceia, cari în cursul timpului au trecut la cele eterne, ori cari în sensul legii nu au loc în acea listă, iar după efectuarea acestor ștergeri pe baza matriculei și a conșcripției să inducă în listă pe toți acei parohieni, cari în sensul legii cu finea anului curent sunt îndreptățiți la alegerea activă și pasivă în corporațiunile parohiale. Lista aceasta o pregătește conducătorul oficiului parohial până cel mult la 20 noemvrie v.

În aceasta listă conform concluzului congregual Nr. 197 din 1891 nu au să fie suscepti acei parohieni, cari trăesc în neleguire. Tot astfel nu pot fi suscepti în aceasta listă nici acei parohieni, cari ar fi în restanță cu darea lor cultuală pe 3 ani consecutivi din urmă.

Înainte de a compune listă, conducătorul oficiului parohial pe parohienii, cari trăesc în neleguire, îi va provoca să încheie căsătorie bisericească avizându-i că în cazul contrar nu vor fi suscepti în lista membrilor sinodului parohial. Tot astfel pe parohienii, cari sunt în restanță pe 3 ani din urmă cu darea cultuală, îi va provoca să-și achite datoria avizându-i asemenea, că în cazul contrar nu vor fi suscepti în lista membrilor sinodului parohial. Despre acestea avizări în ambele cazuri se vor lua dela cei interesați reverse, cari se vor păstra în arhivul parohial.

Faptul, că cineva nu are casă și pământ, nu este motiv de a nu-l suscepe în listă, ci este absolut suficient, dacă respectivul parohian este majorean, desine stătător și plătește dare cultuală cât de puțină, fie chiar și numai 1 coroană pe an. Nu pot fi lăsați afară din listă nici acei parohieni, cari au fost pedepsiți prin forurile civile pentru delictе și fapte punibile, ci în asemenea cazuri trebuie constatat numai aceea, dacă respectivul are sau nu libertatea eserrierii drepturilor cetățenești.

Neromânii gr.-ort. nu pot fi luați în lista membrilor a sinodului parohial nici chiar în cazul, când aceia ar contribui la spesele cultuali ale comunei bisericești, respective.

2. Lista astfel compusă conducătorul oficiului parohial o subscris arătând datul, la care a compus lista și punând alătura și sigiliul oficiului parohial. Clauzula aceasta va suna astfel: *„Această listă s'a compus prin conducătorul oficiului parohial subscris. — Dat în (comuna) la (datul). N. N. preot, conducătorul oficiului parohial. L. S.“* Apoi până cel mult în 30 noem-

vrie v. o prezintă comitetului parohial, care luând în reviziune lista, face rectificările ce le-ar afla de lipsă, adecă induce pe cei îndreptățiți, cari ar fi rămas neinduși și șterge pe aceia, cari ar fi fost induși pe nedreptul.

Despre revizuirea listei comitetul ia protocol deosebit, în care își motivează eventualele schimbări, ce le-ar face în listă, iar pe însăși lista face numai simplul inducerile (scriind numele celor nou induși și a acelora, pe cari îi șterge din listă).

Pe listă comitetul va pune următoarea clauzulă: *„Această listă s'a prezentat comitetului parohial în ședința sa din (datul) și rectificându-se în conțelegere cu oficiul parohial s'a aprobat“*.

Dacă comitetul parohial ar face schimbări în listă, atunci la clauzulă după cuvintele: *„s'a aprobat“* are să urmeze cuvintele: *„cu următoarele observări: a) se șterg din listă (urmează numele celor șterși cu numărul lor curent și numărul casei), b) se induc în listă (urmează numele celor induși cu numărul casei și numele străzii)“*.

Această clauzulă o subscris președintele și notarul comitetului parohial, apoi conducătorul oficiului parohial.

3. După ce lista a fost revizuită prin comitetul parohial, conducătorul oficiului parohial va îngriji, ca în proxima duminică ori sârbătoare ea să fie cetită în întregime în sfta biserică, fie prin însuși conducătorul oficiului parohial, fie prin preotul, care a oficiat serviciul divin. Deodată cu cetirea listei să se publice în sfta biserică, că acea listă în curs de 8 zile se pune la vedere publică la oficiul parohial ori la școală și să se arate credincioșilor, că fiecare parohian are dreptul a vedea acea listă și are dreptul a reclama în contra ei atât pentru sine, cât și pentru altul la sinodul ce se va convoca pentru aprobarea ei, cerând, fie ștergerea celor neîndreptățiți, fie inducerea acelora, cari pe nedreptul au fost lăsați afară din listă.

Această cetire a listei în sf. biserică se adeverește prin clauzula a 3-a, ce se induce pe listă în textul următor: *„Această listă s'a cetit în sfta biserică în ziua de (datul). N. N. preot“*.

Deodată cu cetirea listei se convoacă sinodul parohial extraordinar pentru revizuirea și aprobarea ei. Acest sinod parohial se convoacă cel puțin cu 8 zile mai înainte.

4. În sinodul parohial, convocat anume pentru revizuirea și aprobarea listei membrilor sinodului, după constituirea regulamentară, se citește lista din nou în între gimea sa dimpreună cu concluzul comitetului parohial referitor la acea listă.

Sinodul parohial ia protocol deosebit despre revizuiree și aprobarea listei și în acest protocol taxative, adecă cu privire la fiecare parohian, care vine indus ori șters ulterior, se motivează ștergerile ori inducerile noi efeptuite prin sinod.

Pe însăși lista din partea sinodului se pune următoarea clauzulă: „Aceasta listă s'a prezentat sinodului parohial ținut la (datul) și s'a aprobat“.

Dacă sinodul ar face schimbări în listă, atunci la clauzulă după cuvintele „s'a aprobat“ are să urmeze cuvintele: „cu următoarele observații: a) se șterg din listă (urmează numele celor șterși cu numărul casei), b) se induc în listă (urmează numele celor din nou induși cu numărul casei)“.

Aceasta clauzulă o subscrisă președintele și notarul sinodului parohial și 2 bărbați de încredere.

5. Lista se face în 2 exemplare originale, cari numaidecât după ce au trecut prin sinodul parohial, conducătorul oficiului parohial le trimite la oficiul protoprezbiteral. Conducătorul oficiului protoprezbiteral examinează cele două liste și dacă le află în perfectă regulă le prevede cu clauzula: „Aceasta listă s'a revăzut prin conducătorul oficiului protoprezbiteral și s'a aflat în ordine. Dat în (comuna) la (datul). L. S. N. N. conducătorul oficiului protoprezbiteral al tractului X“, iar apoi un exemplar îl restituie oficiului parohial concernent spre păstrare în arhivul parohial, celalalt exemplar dimpreună cu toate celelalte liste din tractul submanuat le subșterne cu raport special la Consistor până cel mult în 31 dec. v. arătând comunele, în cari nu s'au făcut încă lista, precum și cauza acelei împrejurări.

6. În contra deciziunilor sinodului parohial referitoare la listă în 14 zile dela datul în care s'a ținut sinodul se poate da apelată în scris la Consistor pe calea oficiului protopopesc concernent. Apelata însă nu împedecă punerea listei în aplicare. Contra decisului Consistorului în afacerea listei nu se admite recurs.

7. Listele astfel compuse întră în vigoare în 1 ianuarie v.

8. Dacă fie comitetul, fie sinodul parohial ar voi să inducă în listă pe unii neîndreptățiți, ori ar voi să ștergă din listă pe unii îndreptățiți, conducătorul oficiului parohial are datoria să lumineze comitetul și sinodul parohial despre greșala ce voește a face, nu va împedecă însă aducerea concluzelor referitoare, fie în comitet, fie în sinodul parohial, dar în cazul, că nu i-ar succede a opri greșala, își va da la protocol esceptiunea sa și pe lângă subșternera protocolului și a listei va face *din oficiu*

apelată la Consistor în contra concluzelor ilegale ale comitetului ori sinodului parohial respectiv.

9. Conducătorul oficiului parohial, care se va afla vinovat întru neîndeplinirea datorințelor sale, ce i-se impun prin acest Circular, și anume *acel conducător, care intenționat ar lăsa din listă pe unul ori altul dintră parohienii îndreptățiți ori ar induce în listă pe aceia, cari în senzul legii nu au loc, cum sunt concubinii și cei, cari n'au plătit dările pe 3 ani consecutivi din urmă*, se face vinovat disciplinei și va putea fi pedepsit în calea ordinii dela 20—100 coroane pentru fiecare caz concret.

Ca model pentru compunerea listelor și pentru aplicarea clauzulelor pe acele liste se adnexează aci sub % câte o blanchetă tipărită.

Din circularul de față se trimite pe calea concernentelor oficii protoprezbiterale fiecărui preot câte un exemplar spre știre și acomodare.

Arad, la 16/29 octomvrie 1912.

Ioan I. Papp, m. p.
Episcop.

In prag de sărbătoare.

— La iubileul preparandiei din Arad. —

de: Dr. Gh. Ciuhandu.

Sărbarea centenară a preparandiei românești ortodoxe din Arad se apropie cu pași repezi, și n'avem, decât zile până să ceară faptică trecere peste pragul inimilor noastre.

Departa de a fi o sărbare locală — a institutului iubilant, ori a diecezei Aradului, — ea e și trebuie să fie considerată ca o sărbare a neamului românesc, cel puțin de până la acele hotară, până unde a străbătut vestea numelui apostolilor acestui institut și vestirea evangheliei culturale profesate de ei.

Glasul de arhangel românesc al lui Tichindeal, primul catihet al acestei preparandii, a străbătut toate hotarile înțelegătoare ale românismului. Opera culturală alui Tichindeal și a celorlalți doi tovarăși ai săi de catedră: Diaconovici-Loga și Iorgovici — a trecut departe, foarte departe, peste șabloanele de lecții, și prin apostolia lor vie și însuflețitoare, săvârșită prin această unică școală românească pe atunci de învățatură mai înaltă pe teritorul apusean locuit de români, s'au înfăptuit adânci și puternice tradiții de simțire și viață românească, din cari a răsărit mai apoi reculegerea culturală și bisericească a românilor din aceste părți.

Iată, dar, că nu numai în profesiunea de o sută de ani a misiunii sale specifice de institut

preparandial, ci mai ales în rezultatele reale de viață românească zace incontestabil marele merit cultural al acestei vechi preparandii românești.

Indoite sunt așa dar și motivele, cari determină ținerea acestui iubileu și încă în vremuri ca cele de azi, când acest iubileu poate fi restălmăcit ca o întreagă comoară de învățături folositoare și de adânc înțeles pentru noi și viitorul nostru ca biserică și neam.

Să desculțăm deci încălțăminte de picioarelor noastre deprinse adeseori a umbla pe căile rătăcirii ducătoare la perirea sufletului românesc, și cu palpitate de inimă să ne apropiem de acest institut în ziua iubileului său, întocmai cum ne-am apropiat de jertfelnicul cel mai sfânt, pe care, alături de rugul *credinței străbune*, arde aprins — dar fără a se mistui, ci numai pentru a ne lumina cărările viitorului — *rugul dragostei de limbă și de neam*....

.... N-am pretenția să apăs întru nimic, cu modestul meu cuvânt, în cumpăna sufletească a acelor cari sunt chemați din parte competentă să iee parte la acest «ospăț al culturii» românești. Nici nu este trebuință, poate, de cuvântul meu, atunci, când conducerea institutului și însăși căpetenia diecezei Aradului, au trimis — cum am zice cu Scriptura — la toate răspândirile vieții românești invitări, personale și colective, pentru a adună prăznuitori la acest ospăț centenar.

Dacă, însă totuși ridic cuvântul în public, o fac pentru o considerație care mi-se va ierta și pentru un motiv, care cred că trebuie să fie înțeles de noi de toți aceia, cari am terminat un rând de studii, fie în secțiunea iubilătoare pedagogică, ori în secțiunea teologică a aceluiași institut de astăzi.

Un bun obicei, ce a prins rădăcini și la institutul pedagogic-teologic din Arad, este acela ca absolvenții uneia și alteia secțiuni, să-și deie întâlnire, după câte 5 sau 10 ani, la institutul care li-a deschis calea spre viața mare.

Obicei bun acesta, da a reveni, din când în când, la matca din care ți-ai primit merindea sufletească pentru viață. Dar pe cât de frumos și folositor este acest obicei, p'atăta de regretat este, că unele din generațiile de elevi ai acestui institut, n'au mai râvnit după ieșirea în viață să-l prindă și să se bucure de el.

Chemarea încoaci, — ce resonă din ființa și din importanța iubileului ce se va ține și din invitările adresate personal și colectiv din partea institutului și prin circulara arhierescă — e adresată, în primul loc, acelor din preoșimea și înfrățitorimea noastră diecezană, cari și-au făcut studiile la acest institut.

A acelor este prin urmare, în primul loc datoria, de a ridică importanța acestor festivități

prin participarea la ele și prin mărturisirea legăturii sufletești și pe mai departe cu institutul și cu stindardul, sub care a început el a lupta și are să lupte și pe mai departe.

Măsura mai mare ori mai mică a participării acesteia va fi cea mai sigură dovadă, cum știm să apreciem institutul din care am ieșit cu toții, dar mai ales idealul pe care-l servește acela.

Cu drag de revedere apelez deci la frații mei de studiu de odinioară la acest institut, nădăjduind că glasul meu va fi ascultat și imitat și de celelalte generații ale institutului diecezan.

Prin așa ceva, în locul prim pe noi înșine ne-am cinsti.

Diptichul

profesorilor decedați, cari au funcționat la preparandia românească din Arad, dela întemeierea ei la 3/15 noemvrie 1812 și până astăzi.

1. Presviterul Dimitrie Țichindeal.
2. Constantin Diaconoviciu.
3. Dr. Iosif Iorgoviciu.
4. Ioan Mihuj.
5. Ioan Fritz.
6. Presviterul Gregoriu Lucacic.
7. Dimitrie Constantini.
8. Alexandru Gavra.
9. Dimitrie Ioanescu.
10. Alexiu Popoviciu.
11. Dr. Atanasiu Șandor.
12. Vicențiu Babeș.
13. Presviterul Ioan Russu.
14. Teodor Ceonța.
15. Dr. Gheorghe Vuia.
16. Dr. Lazar Petroviciu.
17. Lazar Tescula.
18. Atanasiu Tuducescu.
19. Presviterul Dr. Ioan Petran.
20. Protopopul Constantin Gurban.
21. Vicariu protop. Ioan Tempea.
22. Petru Popovici.
23. Episcopul Iosif Goldiș.
24. Protopopul Dr. Ioan Trailescu.
25. Presviterul Alexiu Vesalon.
26. Aurel Bratu.
27. Presviterul Sever Secula.
28. Protopopul Dr. Traian Putici.

Centenarul preparandiei din Arad.

După interesul cel mare ce se manifestă față de serbările centenare din Arad se prevede o mare aglomerare de public din afară. Onoratul public este rugat a se îngriji de bună vreme de camere și anume prin anunțare direct la administrația otelelor din centru. Otelele sunt: »Crucea

albă» (Fehér kereszt) unde se va ține și banchetul și centenarul: »Vaddáskürt« (mai înainte Vas) asemenea otel mare lipit de Crucea albă; Central (Központi szálloda) și Panonia pe calea Andrassy în imediata apropiere de Crucea albă. — Pentru toate informațiunile stă la dispoziție direcțiunea seminarială.

Avem informația, că din toate părțile se anunță la jubileu corporațiuni și particulari. Se prevede o mare sărbătoare culturală în Arad, vrednică de trecutul mare al acestui institut. Institutul s'a și pregătit să primească oaspeții în haină de nuntă, toate sunt trecute prin renovare și lustruire, ca și în exteriorul lui să fie luminos. Se fac mari pregătiri. În ziua serbării jubilară vor fi prezentate cu posibilitate toate portretele foștilor profesori lucrate în mărime naturală.

Inregistrăm totodată cu plăcere surpriza plăcută, că corpul profesoral a comandat din Viena medalii comemorative prin cari să se eternizeze ziua jubilară din 3/16 noemvrie. Medaliiile sunt din aluminiu în mărimea unei monede de 2 cor. În ziua jubilară se vor vinde cu un preț mic în favorul fondului »Tichindeal-Nicoară«. Atragem îndeosebi atențiunea școalelor să și-le procure pentru muzeele lor mici.

Doritorii de a avea broșura despre întemeierea institutului să se adreseze direct la librăria diecezană ori la librăria Tribunei, căci la direcțiune abia se mai află câteva exemplare pentru propriile trebuințe. Prețul broșurei e 2 cor. și 20 fil. porto.

Congresul național-bisericesc.

Sedința a cincia.

Ținută Vineri, 5/18 Octomvrie. Președinte I. P. S. Sa, Arhiepiscopul și Mitropolitul Ioan Mețianu, notar de sedință Dr. Ioan Pap.

Notarul Dr. George Adam citește procesul verbal al sedinței premergătoare. Se autentifică.

Se prezintă rugarea deputatului congresual Dr. G. Rossin pentru concediu pe restul sesiunii. Concediul se acordă.

Preasfinția Sa Episcopul Dr. Miron E. Cristea face propunerea următoare:

„E fapt constatat că, — pe lângă toate eforturile laudabile și jertfele frumoase aduse de credincioșii bisericii noastre întru salvarea și susținerea școalelor sale primare confesionale — am pierdut în întreaga mitropolia școalele noastre din o mulțime de parohii.

Deodată cu încetarea acestor școale au rămas conducătorii firești ai intereselor bisericești, culturale și putem zice că și a celor economice — anume preoții — lipsiți de un factor însemnat, de un împreună-ucrător priceput și îndatorat a munci în direcțiunile indicate.

Și până când împrejurările ne vor permite a putea redeschide școalele pierdute și a înființa altele noi — nu putem lăsa pe preot lipsit de tovarășul indispensabil și independent, care să-i stea la toate în ajutor.

Un asemenea factor poate deveni cântărețul bisericilor noastre, dacă i-se va asigura o existență mai bună și i-se va da o pregătire specială.

Având în vedere, că în comunele, unde nu avem școale proprii — credincioșii bisericii noastre — au scăpat de sarcina destul de grea a dării de cult și astfel mai ușor ar putea statori o plată corespunzătoare pentru barem câte un cântăreț al bisericii din o parohie, ceea ce ar atrage la posturile de cantori elemente mai bine pregătite;

propun:

1. Măritul congres pe calea consistorului mitropolitan să atragă luarea aminte a consistoriilor eparhiale asupra acestei necesități insistând, că unde numai se poate și mai ales în parohiile fără școale confesionale românești — să se sistematizeze posturi de cântăreți cu o plată mai bună.

2. Iară pentru a da acestor cântăreți puțința de a-și câștiga o pregătire și calificare mai temeinică, pe baza căreia să poată aduce mai bune servicii dezvoltării poporului nostru dela sate — fie singuraticile eparhii, fie toate împreună — să caute mijloacele de lipsă și să studieze modalitățile pentru înființarea unei școale de cântăreți bisericești, precum au și alte biserici românești surori. Înființarea acestei școale speciale este reclamată mai ales și de dureroasa decadentă în prea multe părți a cântărilor bisericești, cari în viața noastră religioasă și în ritualele bisericești au un rol atât de important și înfrăuie atât de binefăcătoare asupra credincioșilor noștri“.

Propunerea se predă comisiei bisericești.

Deputatul Gerasim Sârb face propunerea, ca protocoalele congresuale și eparhiale, și alte cărți, să nu mai fie desfăcute și împărțite parohiilor prin protopresbiteri, ci prin librării.

Același deputat propune sistemizarea de posturi de canceliști pe lângă fiecare protopresbiter tractual.

În fine, tot deputatul Gerasim Sârb propune, ca să se poarte de grijă, ca bisericile să fie provăzute cu luminări de ceară, ori de stearină.

Primele două propuneri se predau comisiei organizatoare, cea din urmă comisiei bisericești.

Deputatul Dr. Aurel Vlad face propunerea următoare:

Considerând că pentru toate categoriile de funcționari publici s'au făcut în timpul din urmă îmbunătățiri efective și simțitoare, și numai pentru preoțimea noastră dela 1898 — timp de 14 ani, nu s'a făcut nici o îmbunătățire;

„Considerând că din motivul acesta în cercurile preoțești s'a produs un curent de nemulțumire, ca și cum corporațiunile mai înalte bisericești nu se ocupă din deajuns cu soarta preoțimei de mir;

Considerând și scumpetea ce s'a declarat în timpul din urmă, care apasă greu asupra vieții preoților noștri cu familii,

propun:

Congresul național-bisericesc invită pe consistorul mitropolitan ca să studieze cu deamăruntul chestia stării materiale a preoțimei noastre și în cercul autonom al corporațiunilor noastre să sistematizeze din nou venitele preoțești, în special venitele stolare conform recerințelor timpului, luând de bază, atât dotația de stat, — cât și beneficiile cari au să le presteze comunele bisericești și credincioșii pentru munca lor, așa, ca starea umilitoare de azi cu venite de 800 coroane anuale să înceteze, și să li-se garanteze preoților o existență mai potrivită poziției ce ocupă în organismul bisericii.

Și fiindcă congresul național bis. se întrunește numai din 3—3 ani, consistorul mitropolitan să facă dispoziții, ca consistoriile eparhiale încă în decursul anului acestuia, eventual cel următor, să facă toți pașii necesari în direcțiunea aceasta, — și să raporteze sinoadelor eparhiale despre rezultat, — și la timpul său și procsimului congres național¹⁴.

Propunerea se predă comisiunii bisericești.

Deputatul *Nicolae Borzea* face propunerea, să se facă pașii necesari, ca elevii dela meserii să poată merge în Dumineci și sărbători la biserică.

Se predă comisiunii școlare.

Se intră la ordinea de zi.

Comisiunea școlară prin raportorul *Lazar Triteanu* raportează asupra părții a doua din raportul consistorului mitropolitan, ca senat școlar, care se referă la mersul învățământului. Comisiunea propune luarea la cunoștință a celor cuprinse în raport și îndrumarea consistorului mitropolitan, ca să dea întrupare cât mai curând noului organ pedagogic al învățătorimii din întreaga mitropolie.

După o motivare mai lungă și temeinică, raportorul propune apoi, ca consistorul mitropolitan să fie îndrumat se compună și înainteze guvernului o temeinică reprezentațiune în chestia art. de lege 27 dela 1907, vătămător pentru biserică noastră, cerând schimbarea acestei legi și înlocuirea ei cu o lege dreaptă școlară, care să aibă în vedere adevăratele interese ale educației și ale instrucției populare.

Asupra propunerii se naște discuție.

Escelența Sa, Mitropolitul *Ioan Mețianu*, crede, că situația nu e așa astăzi, ca dela pașii propuși să se poată aștepta vre-un rezultat. Ar dori deci, ca numai la timp oportun să se facă aceea ce propune comisiunea, iar nu imediat.

Deputatul *Emanuil Ungurianu* dorește să se lase la buna chibzueală a consistorului mitropolitan alegerea momentului, când se înainteze reprezentațiunea. E însă pentru primirea propunerii.

Deputatul *Dr. Aurel Vlad* e de părerea, că congresul e dator să constate totdeauna când se întrunește efectul păgubitor al legii școlare pentru școalele populare și să ceară modificarea legii. Crede că tocmai acum ar fi momentul potrivit de a se face pași în direcțiunea aceasta, când raporturile internaționale sunt atât de nedeslășite.

Deputatul *I. A. de Preda* e convins, că consistorul mitropolitan va afla forma și momentul potrivit pentru înaintarea reprezentațiunii. Să se lase esecutarea în grija consistorului mitropolitan. Primește propunerea.

P. C. Sa, Arhimandritul *Vasile Mangra* dorește, ca congresul să chibzuească bine ce face și ce hotărăște. Nu e în contra înaintării unei petiții la guvern, pentru modificarea legii, dar să se facă lucrul cu oare care precauțiune.

Deputatul *Octavian Goga*, își exprimă părerea de rău, că antevorbitorul său nu consimte întru toată cu ceilalți membri ai congresului.

P. S. Sa, Episcopul *Dr. Miron E. Cristea*, crede, că în contra acceptării propunerii nu e nimeni. O anumită precauțiune însă se impune congresului.

În chestie personală vorbește Arhimandritul *Vasile Mangra*, spunând, că nu a criticat propunerea, nu e în contra primirii ei, ci a excepționat numai espunerea de motive a raportorului.

Dr. Nicolae Oncu face o mică modificare în propunere. Se admite, și propunerea se primește.

În numele comisiunii financiare raportează acum raportorul *Dr. Nicolae Vecerdea*. Spune, că comisiunea s'a constituit sub presidenția deputatului *Nicolae Ivan*.

Propune apoi, ca raportul general al consistorului mitropolitan, ca senat epitropesc, să fie considerat de cetit și să fie luat de bază la dezbateră specială.

Se primește. Întrându-se în discuția pe articole, punctul prim din raport, referitor la fondurile și fundațiunile din mitropolie, se ia spre știre.

La punctul 2, referitor la cheltuelile de proces pentru despărțirea ierarhică a comunei bisericești din Fabricul Timișorii, comisiunea propune, ca aceste cheltueli, în sumă de peste 11 mii coroane, să fie contate în sarcina episcopiei ce se va înființa la timpul său în Timișoara.

Se naște discuție, la care iau parte deputații: *Emanuil Ungurianu*, *Parteniu Cosma*, *Escelența Sa*, Mitropolitul *Ioan Mețianu*, P. S. Sa, Episcopul *Ioan I. Papp*, P. C. Sa, Arhimandritul *Dr. Ilarion Puscariu*, *Dr. V. Branșce*, *Nicolae Ivan*, și *Dr. Nestor Opreanu*. În urmă se decide, ca suma din întrebare să rămână contată deocamdată în sarcina fondului de despărțire ierarhică.

Punctul 3 și 4 din raportul general al consistorului mitropolitan, ca senat epitropesc, la propunerea comisiunii se ia spre știre.

Tot raportorul *Dr. Nicolae Vecerdea* raportează în numele comisiunii financiare asupra raportului consistorului mitropolitan în chestia fundațiunii *Trandafir*. Se cetește raportul consistorului și la propunerea comisiunii se ia în general spre știre. Comisiunea face apoi următoarele propuneri:

a) Consistorul mitropolitan să-și procure estrase autentice din cărțile funduare și rachite despre moșia care formează fundațiunea, ca pe baza lor să se poată compune un inventar exact al fundațiunii.

b) Consistorul mitropolitan să continue pertractările cu patriarhia sârbească pentru stabilirea modului de administrare a fundațiunii, care e românească și sârbească.

c) Consistorul mitropolitan să compună și se prezinte proximalui congres literile fundamentale ale acestei fundațiuni.

d) Suma primită din fundațiune ca despăgubire să se administreze separat, iar stipendii să se dea numai din venite, cu observarea strictă a dispozițiilor testamentare.

e) Cu avocatul *Dr. Emil Babeș*, care și-a câștigat anumite merite în jurul acestei fundațiuni, consistorul mitropolitan să continue și termine încheierea socotelilor, și se facă raport proximalui congres.

f) Testamentul fericitilor fundatori să se alăture la protocol.

Propunerile comisiunii se primesc, după ascultarea părerilor domnilor P. Cosma, *Dr. G. Dobrin*, *Em. Ungurianu* și ale Escelenței Sale, Mitropolitului *Ioan Mețianu*.

Comisiunea organizatoare, prin raportorul *Augustin Hamsea*, Arhimandrit, raportează asupra proiectului de normativ referitor la regularea funcțiunii organelor notopresbiterale, instituite în temeiul §-lui 30 din statutul organic.

Normativul, la propunerea comisiunii, se primește în general și în special, cu mici modificări stilare.

Se decide introducerea normativului în mod provisoriu.

Tot în numele comisiunii organizatoare raportează *Dr. George Dobrin* asupra raportului delegațiunii congresuale în chestia despărțirilor ierarhice de cătră

Sârbi. Se cetește raportul și se ia spre știre. Propunerile potrivite ale comisiunii se primesc. Față de decedatul membru al delegațiunii congresuale *Ioan Budintianu*, la propunerea Escelenței Sale, Mitropolitului *Ioan Mețianu*, congresul își exprimă condolența prin sculare.

Ședința proximală se anunță pe după amiază, la orele 4 și ședința se ridică la orele 12 și un sfert.

Ședința a șasa.

S'a ținut Vineri d. a. la orele 4. President I. P. S. Sa, Arhiepiscopul și Mitropolitul *Ioan Mețianu*. Notar de ședință *Dr. Teodor Burdan*.

Notarul *Dr. Ioan Pap* cetește procesul verbal al ședinței premergătoare. Se autentică.

Deputatul *Nicolae Ivan* face constatarea, că deputatul *Dr. G. Rocsin*, care a cerut concediu pe restul sesiunii în ședința de înainte de amiază, nu e încă verificat. Propune deci, ca rugarea sa de concediu să fie predată comisiunii verificătoare.

Se primește.

P. S. Sa, Episcopul *Dr. Miron E. Cristea* propune, ca față de fondatorul *Trandafil* și soția sa *Maria*, biserica să-și arate recunoștința în felul, că consistorul mitropolitan se fie îndrumat să stabilească o zi din an, în care să se celebreze parastas în toate bisericile noastre pentru odihna sufletelor marilor fondatori.

Propunerea se declară de urgentă și se primește în unanimitate, fără discuție.

Deputatul *Dr. Val. Moldovan* se roagă de concediu pentru restul sesiunii. Concediul cerut se acordă. Se intră în ordinea de zi.

În numele comisiunii școlare raportează deputatul *Dr. V. Branșce* asupra proiectului de regulament pentru esamenul de calificare învățătoarească la institutele pedagogice confesionale ale mitropoliei gr.-or. române din Ungaria și Transilvania.

Expune împrejurările cari au reclamat compunerea acestui nou regulament, înșiră deosebiriile dintre regulamentul nou și vechiu, scoțând la iveală inovațiile introduse în noul regulament, apoi propune, ca regulamentul să fie primit în general și în special, cu unele mici modificări stilare.

Proiectul de regulament se votează în general; iar la discuția pe articole deputatul *Nicolae Ivan* propune o modificare stilară la §-ul 27 din regulament, cerând ce în loc de „și în limba maghiară“ să se zică: „și în traducere maghiară“. În urma explicațiilor date de raportor, propunerea se retrage.

P. C. Sa, Arhimandritul *Dr. Ilarion Pușcariu*, excepționează dispoziția trecută în regulament, ca toate chestiile referitoare la esamenul de calificare să se iee din competența consistorului și să treacă în competența direcțiunilor dela pedagogii. Mai ales nu consimte cu aceea, ca diploma de învățător să fie estradată din partea comisiunii esaminatoare, ci dorește să se mențină usul de până acum, și diplomele să le dee consistorul, precum și admiterea la esamenul de calificare să se facă prin consistor.

Vorbește deputatul *Dr. Nicolae Oncu*, care pledează pentru primirea textului din regulament, conform propunerii comisiunii.

P. C. Sa, Protosincelul *Roman R. Ciorogariu*, constată, că diploma nu o poate subscrie și estrada decât numai cel ce a luat parte la esaminarea respectivului, pentru că numai el poate purta răspunderea pentru calculii dați. Roagă congresul să primească textul din regulament.

Escel. Sa, Mitropolitul *Ioan Mețianu*, dă unele lămuriri, iar deputatul *Lazar Triteanu* pledează pentru

votarea textului din noul regulament, însă cu un adaos, anume, ca diplomele să fie subscribe și de arhierul, respective de presidentul consistorului.

Deputatul *Vasile Goldiș* nu află de necesar adaosul. E pentru primirea textului din regulament.

Raportorul *Dr. V. Branșce* răspunde la observările făcute în contra textului din regulament, pe care-l recomandă din nou congresului spre primire.

P. C. Sa, Arhimandritul *Dr. Ilarion Pușcariu* insistă pe lângă acceptarea vederilor sale, cari sunt în consonanță cu dispozițiile statutului organic. Propune, ca în chestii de esamen de calificare să dispună și în viitor consistorul.

Propunerea P. C. Sale, pusă la vot, nu se primește. Se pune la vot propunerea deputatului *Lazar Triteanu*, ca diplomele să fie subscribe și de Arhierul, și se primește.

Se declară în urmă votat și pe articole proiectul de regulament pentru esamenul de calificare învățătoarească.

Comisiunea fundațiunii *Gozsdu*, constituită sub presidenția protopresbiterului *Andrei Ghidiu*, raportează prin raportorul *Dr. Petru Corneanu*, asupra socotelilor acestei fundațiuni de pe anii 1909, 1910 și 1911. La propunerea comisiunii, socotelile se aprobă și reprezentanței fundațiunii *Gozsdu* i-se dă absolutul îndatinat.

Regularea competențelor esactorului cu ocaziunea esmisiunilor, încă nu s'a făcut; consistorul mitropolitan se îndrumă deci, a face, respective a esoperă dela reprezentanța fundațiunii aceasta regulare.

Alegerea domnului *Dr. Ioan Mihu* de membru în reprezentanță, în locul decedatului *Ioan cavalier de Pușcariu*, se ia la cunoștință cu aprobare.

Comisiunea financiară, prin raportorul *Nicolae Garoiu*, raportează asupra socotelilor consist. mitropolitan, pe anii 1909, 1910 și 1911.

Se cetește raportul consistorului mitropolitan în chestia aceasta și se propune aprobarea socotelilor, aflate în perfectă regulă, iar congresul le aprobă și dă absolutul consistorului mitropolitan.

Comisiunea mai propune, ca în viitor la socoteli, consistorului mitropolitan să alătore și un conspect sumar despre fonduri și fundațiuni.

Propunerea se primește.

Ședința proximală se anunță pe Sâmbătă la orele 10 dimineața. Ședința se ridică la orele 6 sara.

Convocări.

Despărțământul psec Buteni (Körösbökény) al reuniunii Inv. români dela școalele populare conf. ort. din prot. aradane I-VII își va ține adunarea de toamnă Joi la 1/14 noiembrie 1912 în localitatea școalei conf. ort. din Buteni, la care toți membrii și sprijinitorii învățământului sunt poftiți a participa.

Programa.

1. Chemarea Duhului sfânt în biserică la orele 8 dimineața.
2. Azistare la prelegerile învățătorului P. Perva.
3. Cuvântul de deschidere.
4. Constatarea membrilor prezenți.
5. Ezeutarea concluzelor adunării generale.
6. Incassarea taxelor de membri și pentru organ.
7. „Reducerea clasificărilor“ diz. de L. Dublea.
8. Eventuale dizertațiuni.
9. Alegerea comisiunii literare.
10. Propuneri și interpelări.